

OILADA TARBIYA ASOSLARI

Saparniyozova Diyora Shodurdiyevna

Termiz davlat pedagogika instituti

Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishining 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqalada oilada tarbiya asoslari, O‘zbekiston Respublikasida olib borilayotgan ijtimoiy tarbiyaning umumiy vazifalari, axloqiy tarbiyani tashkil etish, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini ijtimoiy – axloqiy me‘yorlar mazmunidan xabardor etish, axloqiy meyorlar, axloqiy ong va madaniyatni shakllantirish va boshqa tarbiya asoslari haqida bayon qilingan.

Kalit so‘zlari: Tarbiya, axloqiy, aqliy, estetik, ekalogik, Iqtisodiy va hk.

Inson haqida uning mehnati va turmushi, ma‘naviy taraqqiyoti to‘g‘risida g‘am xo‘rlik qilish mustaqil O‘zbekistonning oliy maqsadidir. Ma‘lumki, kishi kamoloti, uning inson sifatida hayotga, ijtimoiy turmush va mehnatga, madaniy va ma‘naviy boyliklarga bo‘lgan munosabati asosan oilada shakllanadi. Davlatimiz tomonidan chiqarilgan barcha qaror va yo‘l-yo‘riq ko‘rsatmalarda mehnatkashlar ommasining ijtimoiy-iqtisodiy yuksalishini ta‘minlovchi tavsiyalar berib borilmoqda. Kelajagimiz bo‘lmish yosh avlod tarbiyasi va uning taraqqiyoti davlat ahamiyatiga molik masala hisoblanadi. O‘tmishda qabul qilingan qonun va qoidalardan farqli o‘laroq Respublikamiz Oliy Kengashi O‘zbekiston Respublikasining «Ta‘lim to‘g‘risida»gi qonunida oila va oiladagi ta‘limga asos soldi (16-modda). O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida ta‘kidlanganidek: «Ota-onalar o‘z farzandlarini voyaga yetgunga qadar boqish va tarbiyalashga majburdirlar. Davlat va jamiyat yetim bolalarni boqish, tarbiyalash va o‘qitishni ta‘minlaydi, bolalarga bag‘ishlangan xayriya faoliyatlarini rag‘batlantiradi. Layoqatli farzandlar o‘z ota-onalari haqida g‘am xo‘rlik qilishga majburdirlar». Oilaviy tarbiya deganda otaonalarning o‘z hayotlari, turmush

tarzlari asosida bola shaxsida ilmiy dunyoqarash asoslari, ijtimoiy omillarni shakllantirish maqsadida tizimli ta'sir ko'rsatish jarayoniga aylanadi. Bunda ijtimoiy va ma'naviy hayot ta'sirida oilaning o'zi ham yangilanib borayotganini esdan chiqarmaslik lozim.

Oilalar Respublikamiz shahar va qishloqlarining yagona ijtimoiy-iqtisodiy umumiyliigi asosida rivojlanmoqda. Ayni paytda oilaviy hayot va oilaviy tarbiya o'zining milliy xususiyatlariga ham egadir. Bu esa o'z navbatida oilaviy tarbiya metodlari va mazmunining umumiy va xususiy tomonlari rivojida yaqqol ko'zga tashlanadi. Masalaning murakkabligi va qimmatli tomoni shundaki o'qituvchi-tarbiyachi, xalq ta'limi xodimlari, keng jamoatchilik oilaviy taraqqiyot, uning rivojlanish oqibatlarini oldindin bilish, ularni hisobga olgan holda oilaviy tarbiyaning nazariy va amaliy asoslarini pedagogik jihatdan to'g'ri izohlash va tegishli metodik tavsiyalar berishlari lozim. Respublikamiz o'zining demografik, etnik milliy, shart-sharoitlari jihatidan ham o'ziga xos xususiyatlarga ega, bu, ayniqsa, aholining zich joylashganligi va intensiv ko'payishidir. Pedagogik jihatdan yakka bolalilik tarbiyani qiyinlashtiradi. Oilada tug'ilgan yakka farzand kattalarning jonli o'yinchoqlari, sevgi va g'ururlari, erkalari bo'lib voyaga yetadi. Buning qanday salbiy oqibatlarga olib kelishini tahlil qilib ko'raylik.

1. Ijtimoiy va ruhiy nuqtayi nazardan befarzandlik yoki kam bolalilik oila mustahkamligiga ta'sir etmaydi. Respublikamizdagi oilaviy majoralarning aksariyati bolasi yo'q yoki kam bolali oilalarga to'g'ri keladi.

2. Tibbiyot borasidagi tadqiqotlar va antropolog olimlarning ko'rsatishicha hayotimiz va uning qiyinchiliklarini bartaraf eta oladigan bolalar deb oiladagi ikkinchi yoki uchinchi bola belgilangan.

Oilada kattalarning obro'si qo'rqitish asosida emas, balki samimiylik, o'zaro hurmat-ehtirom zamiriga qurilishi maqsadga muvofiqdir. Oila a'zolarining inoqligi, o'zaro hamjihatligi, kiyinish madaniyati, mehnat faoliyati, o'zga kishilar to'g'risidagi suhbatlari va ularning boshqa sifat hamda fazilatlarini bolaning murg'ak tasavvuriga yangi timsollarni olib kiradi. Oila tarbiyasi bolaning kelajakda kim bo'lib yetishishida

muhim o‘rin tutadi, bola dastlab oilada jamiyatning qiyofasini quradi, bo‘lajak fuqaroning huquq va burchlari, dunyoqarashi va axloqiy qarashlari oilada shakllanadi, shu asosda jisman va ruhan kamol topib boradi. Bola uchun oiladagi sog‘lom ijtimoiy-ruxiy muhit, madaniy-ma’naviy va axloqiy qadriyatlar, an’analar, ijtimoiy-hayotiy tajribalar, ko‘nikma va malakalar manbaidir. Bu oilaviy tarbiya jarayonida sayqallanib boradi, tarbiyaning mohiyati kishini hayotga tayyorlashdan iborat bo‘lib, tarbiyaning mazmuni, yo‘nalishi, maqsadi va vazifasi kishilarning ijtimoiy munosabatlariga bog‘liq. Agar oilada hamkorlik, o‘zaro yordam, bir-biriga ishonch holati mavjud ekan, bunday oilada rostgo‘y, samimiy, mehribon, o‘rtoqlariga doimo yordam berishga tayyor bo‘lgan inson kamol topadi. Kuzatishlar shuni ko‘rsatmoqdaki, yoshlarda kattalarning xatti-harakatlari, axloqiy fazilatlariga tanqidiy munosabatda bo‘lish hissi kuchli bo‘ladi. Shu jihatdan qaraganda tinch-totuv yashaydiganlarning oilalaridagi bolalar ham shu oilada mavjud bo‘lgan axloqiy xislatlar; xushmuomalalik, odoblilik, kattalarga hurmat, kichiklarga g‘amxo‘rlik qilish, oila a‘zolari o‘rtasidagi o‘zaro hurmat, ayniqsa ayollarga nisbatan ko‘rsatiladigan g‘am xo‘rlik kabi ijodiy fazilatlardan namuna olib, voyaga yetadilar.

Xulosa qilib aytganda, yosh avlodni barkamol, sog‘lom, Vatan tuyg‘usini xis qila oladigan shaxs qilib voyaga etkazish, birinchi navbatda, oilaga va ota-onaga bog‘liqdir. Yosh avlodda kelajakka bo‘lgan ishonch xissini uyg‘otish uchun esa, ajdodlarimizning ma’naviy-axloqiy merosini chuqur o‘rgatish, ularning iste’dodi va qobiliyatini buyuk maqsadlar sari yo‘naltirish maqsadga muvofiqdir. Masalan, oilalarda moddiy boylikning ko‘payishi, undan ota-onalar va bolalarning noto‘g‘ri foydalanishi, o‘smirlarning bir qismida hayotga iste’molchilik, boqimandalik nuqtai-nazardan qarashni, tubanlikni, xudbinlikni keltirib chiqaradi, mehnatsiz boylik orttirish kayfiyati kuchayadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 592 b.
2. Qўзиев З. Синф раҳбари ишини ташкил этиш ва режалаштириш. Тошкент, 1997, 49- бет.
3. Мунавваров А.Қ. Оила педагогикаси. Тошкент: «Ўқитувчи». 1994. 7- бет.
4. Pedagogika. A.Munawarov tahriri ostida, T., 1996-y. 118-119-betlar.
5. Tursunov I.Y., U.N. Nishonaliyev. Pedagogika kursi. - T., «O‘qituvchi», 1997-y, 172-173- betlar.
6. R.D.Norqobilova. "Methods of Forming Beautiful Writing Skills in Primary School Students". International Journal of Development and Public Policy. |e-ISSN: 2792-3991| www.openaccessjournals.eu| Volume: 1 Issue: 7 181-183.
7. R.D.Norqobilova, S.Xoliyeva. "Eastern Scientists Views on Speech". Web of Scientifical Research Journal. ISSN: 2776-0979, Volume 3, Issue 6, June 2022. 1434-1437.
- 8.. R.D.Norqobilova, S.Xoliyeva, M.Mamatmurodova. "The importance of people’s oral creativity in the development of spech by primary school students". European Journal of Humanities and Educational Advancements. <https://www.scholarzest.com> Vol.3 No.06, June 2022 2660-5589. 84-86
9. R.D.Norqobilova, S.Ibrohimova, M.Mamatmurodova. "Pedagogical and Psychological Factors of using the heritage of asian thinkers in the formation of cological thinking in primary school science". European Journal of Humanities and Educational Advancements. <https://www.scholarzest.com> Vol.3 No.06, June 2022 2660-5589. 81-83
10. R.D.Norqobilova, S.K.Zoirova, B.M.Tajimirzayeva. "Nigh spiritual generation-third renaissance builders". Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. ISSN: 2249-7315 Vol.12, Issue 05, May 2022.
11. R.D.Norqobilova. "Pedagogical basis of interdisciplinary communication in the educational process". International Journal on orange technologies.